

رابطه مجازات جرم قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان با مولفه هماهنگی

(مطالعه موردی: قضات دادگستری استان تهران)

سید مرتضی حسینی^۱ - عبدالوحید زاهدی^{۲*} - سید مرتضی حسینی^۳ - امیر فروتن^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۰۷ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۱

چکیده:

این مقاله بر گرفته از پژوهشی است با هدف نشان دادن وجود رابطه معنی‌دار بین اعمال مجازات قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان بر مولفه‌های مختلف امنیت اجتماعی از جمله مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی، از منظر قضات دادگستری استان تهران. این پژوهش توصیفی و از نوع کاربردی است. جامعه آماری این پژوهش ۵۵ تن از قضات دادگستری استان تهران را شامل می‌شود که تمامی آنها با ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته مورد پرسش قرار گرفته‌اند. پایایی این پرسشنامه که با ضریب آلفای کرونباخ مورد اندازه گیری قرار گرفته است ۰/۸۷ می‌باشد. در این پژوهش برای اثبات فرضیه، از آزمون t تست تک گزینه‌ای استفاده شده و وجود رابطه معنی‌دار بین اعمال مجازات قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان و مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی تایید شده است. واژگان کلیدی: مجازات، مواد مخدر، مواد روانگردان، امنیت اجتماعی و هماهنگی نهادها

JPIR-2010-1595

^۱ - دانشجوی دکتری جرم‌شناسی و حقوق جزا، دانشکده حقوق، علوم سیاسی و اقتصاد، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ - استادیار دانشکده حقوق، علوم سیاسی و اقتصاد، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران: نویسنده مسئول
drsmh285@yahoo.com

^۳ - استادیار دانشکده حقوق، علوم سیاسی و اقتصاد، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۴ - مدرس ارشد، هیات مدرسان شهرداری تهران، رسته مدیریت و ستاد

مقدمه

مطالعه و بررسی میزان اثربخشی مجازات قاچاق مسلحانه موادمخدر و داروهای روانگردان برای هرگونه سیاستگذاری کلان اعم از اتخاذ سیاست‌های کاهش عرضه یا سیاست‌های کاهش تقاضا تعیین کننده می‌باشد. این مقاله بر آن است تا به تبیین مسئله با تمرکز روی اثرات اعمال این مجازات بر مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی که از مهمترین مولفه‌های امنیت اجتماعی قلمداد می‌شود، بپردازد.

در قانون مبارزه با مواد مخدر، مجازات‌ها انواع مختلفی از قبیل جزای نقدی، مصادره، ضبط و توقیف اموال، شلاق، زندان و اعدام را شامل می‌شوند که هر یک موافقان، مخالفان خاص خود را دارد. اما در این پژوهش با توجه به اختصاص مجازات اعدام برای جرائم مربوط به قاچاق مسلحانه موادمخدر طبیعتاً موضوع بررسی به مجازات اعدام تخصیص خواهد یافت. یکی از مواردی که قانونگذار نسبت به آن شدت عمل به خرج داده است قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان می‌باشد این نوع قاچاق از خطرناک‌ترین شیوه‌های قاچاق است در بعضی از موارد قاچاقچیان موادمخدر و روانگردان با تهیه سلاح و همراه داشتن آن در تمام یا بعضی از مراحل قاچاق به جهت داشتن اسلحه از یک سو با اتکا به این ابزار کشنده و رعب‌آور، روحیه خود را تقویت و عملیات را تسهیل می‌کنند و با اطمینان از اینکه در مواجهه با طرف‌های قاچاقچی یا مأموران می‌توانند از آن استفاده کرده و مخاطرات احتمالی قاچاق را کاهش دهند با فراهم کردن زمینه خطرناک قاچاق مسلحانه خود را در موضع برتر قرار می‌دهند و از سوی دیگر باعث مرعوب شدن طرف مقابل یا مأموران شده و در صورت لزوم با ابزار سلاح، ایجاد مقاومت مسلحانه و تهدید طرف مقابل و در موارد ضروری با درگیری مسلحانه، شلیک و گروگانگیری زمینه نجات خود و فرار از صحنه قاچاق و دستگیری ایجاد می‌کنند.

این مقاله بر آن است تا فارغ از تطابق مجازات اعدام با مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان و نیز بررسی تناسب جرم و مجازات و... به این پرسش پاسخ دهد که آیا اعمال مجازات مزبور ارتباطی با مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی به عنوان یکی از اصلی‌ترین مولفه‌های امنیت اجتماعی دارد یا خیر؟

بیان مسئله

جرم‌انگاری و مجازات‌های مربوط به موادمخدر و روانگردان از دغدغه‌های همیشگی جهان بوده که در سال‌های اخیر به دلیل افزایش تولید و صادرات آنها در سطح جهانی و به‌ویژه در کشور ما تشدید شده است. بدین جهت، مقررات و قوانین داخلی و بین‌المللی مختلفی در این

خصوص به تصویب کشورهای جهان رسیده است.

مجازات جرم قاچاق مسلحانه مواد مخدر و داروهای روانگردان و نقش بازدارندگی مجازات اعدام در خصوص این جرم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در نظام حقوقی ایران (به‌عنوان یک نظام مبتنی بر شرع) ماهیت فقهی مجازات‌های مربوط به جرم یادشده نیز از جهات مختلف محل بحث است. اولاً از حیث تقنینی، حدودی که باید جرم‌انگاری شود، نیاز به تبیین مبانی فقهی و حقوقی دارد، ثانیاً تناسب جرم و مجازات و نیز اثربخشی و بازدارنده بودن مجازات‌ها مورد مناقشه در بین خبرگان و قضات می‌باشد که نیازمند مطالعه دقیق تبیینی و تفسیری دارد، ثالثاً از حیث اجرا، تطبیق عناوین مجرمانه مواد مخدر و داروهای روانگردان به‌طور عام و خصوصاً در مورد این جرم در نظم حقوقی فعلی محل اشکال است و لزوم اعمال تخفیف و یا امکان آن خصوصاً در مواردی که مجازات مستوجب اعدام است در بین قضات مورد مناقشه می‌باشد و رفع آن نیازمند تحلیل مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری است و رابعاً بررسی تأثیرات جرم‌انگاری و متعاقب آن قاچاق مسلحانه مواد مخدر و داروهای روانگردان و رابطه اعمال مجازات‌های مربوطه بر جامعه و به‌طور مشخص بر مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی از کلیت امنیت اجتماعی مهم تلقی می‌گردد. لذا متعاقب بیان مطالب مطروحه فوق و نظر به اهمیت آنها، ضروریست تا وجود رابطه بین مجازات قاچاق مسلحانه مواد مخدر و داروهای روانگردان و میزان آشفستگی‌های اجتماعی مستقلاً مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد.

از سوی دیگر، اخیراً اثربخشی اجرای قانون مبارزه با مواد مخدر که به‌صورت جدی مورد پرسش قرار گرفته بود توسط مجلس شورای اسلامی مورد بررسی قرار گرفت و این بررسی منجر به تصویب الحاقیه‌ای بر آن شد. لذا نتایج تحقیق حاضر به منزله تلاشی جدید است که رابطه این مجازات را در جرم مزبور با یکی از مولفه‌های مهم امنیت اجتماعی که همان مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی می‌باشد، مورد بررسی قرار دهد و لذا می‌تواند بر اصلاحات و تصمیمات آتی موثر باشد.

همچنین از بدو تأسیس نخستین تشکل‌های اجتماعی که احتیاج به وجود نظم و ایجاد مقرراتی برای حفظ امنیت و تنظیم روابط اجتماعی احساس شد، ضمانت اجرای مقررات تنظیمی نیز مدنظر بوده است. البته، در جوامع نخستین، عمده تضمین‌ها (مجازات‌ها) با انگیزه‌های متفاوتی از قبیل انتقام‌جویی، اجرای عدالت، سزادهی و یا حمایت از جامعه وضع شده بود که مجازات اعدام همواره در رتبه اول مجازات‌ها قرار داشت. (امیرعلایی، ۱۳۵۷) اگرچه با تغییر زمان و مکان، از لحاظ نحوه اجرای این مجازات، روش‌های متفاوتی اعمال می‌شده، با این حال، تا دهه

پیشین، هیچ‌گاه از سیاست کیفری جوامع مختلف بشری حذف نشد. در دهه‌های اخیر، با پیدایش مکاتب مختلف کیفری، مشروعیت مجازات اعدام متزلزل شد. در برخی از کشورها، به‌طور کلی از فهرست مجازات‌ها کنار گذاشته شد و در برخی دیگر نیز به‌صورت قانون متروک درآمد و برخی نیز شمار اجرای آن را به حداقل ممکن کاهش دادند. (آنسل، ۱۳۶۵)

با این وجود، در نظام حقوقی ایران، مجازات اعدام از مجازات‌های پیش‌بینی شده از سوی قانونگذار است. یکی از جرائمی که این مجازات برای آن وضع شده است، جرائم مربوط به قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان است.

بدین ترتیب می‌توان گفت شدیدترین پاسخ کیفری به قاچاق موادمخدر در ایران و برخی کشورها مجازات اعدام است. مجازات اعدام با «قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک مصوب ۱۳۳۸/۳/۳۱» وارد حقوق موادمخدر ایران شد و سپس در قوانین بعدی مربوط به مواد مخدر از جمله «قانون تشدید مرتکبان اصلی جرائم مندرج در قانون اصلاح منع کشت خشخاش و اجازه موقوفی تعقیب و اجرای مجازات سایر مرتکبان جرائم یادشده مصوب ۳۱ خرداد ۱۳۴۸» ابقا شده است و به ظاهر از سال ۱۳۵۳ با شدت هرچه تمام‌تر تا انقلاب اسلامی، به‌وسیله دادگاه‌های نظامی اجرا شده است. بعد از انقلاب اسلامی تاکنون نیز در قوانین مربوط به مواد مخدر، این مجازات حفظ شده است.

با وجود این از زمان شروع نخستین بحث‌ها در مورد مجازات اعدام برای جرائم مواد مخدر و روانگردان، مخالفت‌ها و موافقت‌ها در این خصوص وجود داشت. عده‌ای با این استدلال که هرچه مجازات سنگین‌تر باشد، احتمال وقوع جرم پایین می‌آید با مجازات اعدام موافق بودند. در مقابل، عده‌ای با این استدلال که این مجازات، توانایی بازدارندگی لازم را ندارد؛ با این امر مخالفت می‌کردند.

لذا با توضیحات فوق، این مقاله در صدد است تا با بررسی رابطه مجازات قاچاق مسلحانه موادمخدر و روان گردان با مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی که یکی از مهمترین مولفه‌های امنیت اجتماعی می‌باشد و نیز با عطف توجه به تناسب جرم و مجازات و نیز اثربخشی و بازدارنده بودن مجازات‌ها، موجب رفع مناقشه در بین خبرگان و قضات گردد و رابطه مجازات‌ها بر امنیت اجتماعی را به طور خاص مورد بررسی و پژوهش قرار دهد. با بررسی اجمالی مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان و نیز بررسی اثرات اجتماعی مجازات‌ها خصوصاً امنیت اجتماعی، می‌توان امیدوار بود که اولاً مناقشه موجود بین خبرگان و قضات در اجرای قوانین برطرف گردد و ثانیاً چارچوبی برای بررسی تغییرات

قانونی در آینده فراهم آید.

اهمیت و ضرورت پژوهش

مصرف و اعتیاد به موادمخدر علاوه بر زیان‌های جدی و خطرناک جسمی و روحی، عوارض و مشکلات فراوان اجتماعی و اقتصادی از قبیل افزایش جرم‌های مرتبط با مواد مخدر مانند جنایت و سرقت، فقر و تکدی‌گری و هدررفتن سرمایه‌های کلان مادی کشورها و سقوط بسیاری از ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی و اخلاقی را نیز به دنبال دارد. اکنون وضعیت اسفناک اپیدمی اعتیاد به صورت یک پدیده فراکنترل، جامعه ما را به شدت تهدید می‌کند و جهت رویارویی با این مشکل و تعدیل صدمات و تبعات ناشی از آن، ضروری است تا به تمامی ابزارها و راهکار-های ممکن متوسل شویم. (قلی‌زاده، ۱۳۹۴)

توجه به کارکردهای بازدارنده مجازات‌ها و استفاده از ابزارهای رسانه‌ای برای روشن کردن تبعات مصرف موادمخدر و روانگردان و نیز تبیین مبانی جرم‌انگاری مصرف موادمخدر و روان‌گردان در جهت برخورداری از قانون جامع و اقناع‌کننده و مبتنی بر مبانی علمی حقوقی، منعطف، قاطع، متناسب با جرم، با نظرداشتن واکنش جامعه نسبت به آن و پایش مداوم اثرات آن بر امنیت اجتماعی و نیز تطابق آن با قوانین و مقررات سایر کشورها علی‌الخصوص کشورهای همسایه از جمله این ابزارها تلقی می‌گردد. از این‌رو توجه به مبانی فقهی و حقوقی مجازات جرائم مربوط به موادمخدر و داروهای روانگردان به ویژه مجازات قاچاق مسلحانه مواد مخدر و داروهای روانگردان و نیز آگاهی نسبت به رابطه اعمال مجازات بر امنیت اجتماعی در صورت تأیید وجود رابطه مثبت و اثرگذار در اجرای دقیق قانون موثر است و واکنش مثبت جامعه در قبال اجرای احکام را در پی خواهد داشت و در صورت فقدان این ارتباط می‌توان به اصلاح و تغییر عالمانه مقررات به نحوی که موجب اثربخشی بیشتر مجازات را فراهم آورد امیدوار بود.

مسئله دیگری که در ارتباط با مقررات مربوط به موادمخدر و روانگردان مطرح می‌شود، مسئله مغایرت یا عدم مغایرت این مقررات با عهدنامه‌های بین‌المللی راجع به موادمخدر و روانگردان (که دولت ایران به آنها ملحق شده) و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. بدین توضیح که مقررات مزبور نباید با قانون اساسی به عنوان قانون برتر، مغایر باشند و اصولاً با مقررات عهدنامه‌ها (که برخلاف قانون که ناشی از اراده بیش از یک دولت می‌باشد و از این جهت بر قانون داخلی برتری دارد) نیز که به حکم ماده ۹ قانون مدنی، بعد از الحاق دولت به آنها در حکم قانون داخلی می‌باشند. (رحمدل، ۱۳۹۵: ۳۷) ولی بررسی مفاد مقررات داخلی مربوط به موادمخدر نشان می‌دهد که در بعضی از موارد مقرراتی مغایر عهدنامه‌ها و قانون اساسی به

تصویب رسیده‌اند یا مقررات مصوب، هنوز با مقررات بین‌المللی منطبق نشده‌اند. در توضیح مغایرت با قانون اساسی می‌توان گفت، چون مرجع تصویب مصوبه مبارزه با مواد مخدر با توجه به مطالب پیش گفته از پایگاه قانون اساسی برخوردار نبوده و مصوبات آن از کانال کنترل مطابقت با قانون اساسی نگذشته است، بنابراین، وجود این مغایرت امر بدیعی نیست و در مورد مغایرت مقررات داخلی با عهدنامه‌ها نیز دولت ایران به شرط عدم مغایرت عهدنامه‌ها با مقررات قانون اساسی و شرع اسلام و قوانین داخلی به آنها ملحق می‌گردد، کما اینکه در قانون الحاق دولت ایران به کنوانسیون ۱۹۸۸ نیز چنین شرطی پیش‌بینی شده است. (رحمدل، ۱۳۹۵: ۳۸) در هر حال به دلیل بزرگی تبعات اعمال این مجازات‌ها، چنانچه وجود رابطه‌ای مثبت بین اعمال مجازات‌های مزبور و امنیت اجتماعی یافت شود، می‌توان از حیث نتیجه مطلوب از بار فشارهای بین‌المللی بر سیستم قضایی کشور کاست.

هدف از پژوهش

بررسی وجود رابطه معنی‌دار بین مجازات قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان و مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی از منظر قضات.

سوال پژوهش

آیا مجازات قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان از منظر قضات با مولفه هماهنگی نهاد-های ذیربط در امنیت اجتماعی رابطه معنی‌دار دارد؟

فرضیه پژوهش

مجازات قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان از منظر قضات با مولفه هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی رابطه معنی‌دار دارد.

متغیرهای پژوهش

متغیر مستقل: مجازات قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان
متغیر وابسته: مولفه هماهنگی نهاد‌های ذیربط در امنیت اجتماعی

روش تحقیق

- ۱- این پژوهش «کاربردی» است زیرا هدف آن پاسخگویی به مسایل مبتلا به جامعه ایرانی و سازمان‌های مربوطه می‌باشد.
- ۲- این پژوهش «توصیفی» است زیرا هدف آن شناخت ابعاد مختلف مجازات قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان می‌باشد.

۳- این پژوهش «همبستگی» است زیرا هدف آن تشخیص وجود رابطه بین اعمال مجازات قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان و امنیت اجتماعی است.

تعاریف مفهومی واژه‌ها، اصطلاحات و متغیرها

مجازات: مجازات در لغت به معنای جزا دادن، پاداش و کیفر آمده است در اصطلاح حقوقی تعاریف متفاوتی از مجازات آمده است: «مجازات عبارت از تنبیه و کیفری است که بر مرتکب جرم تحمیل می‌شود. مفهوم رنج از مفهوم مجازات غیرقابل تفکیک است و در واقع رنج و تعب است که مشخص حقیقی مجازات می‌باشد» و یا «مجازات واکنش جامعه علیه مجرم» است. در تعریف مجازات بایستی جنبه‌های مختلف آن مطمح نظر قرار گیرد: اولاً: مجازات ملازمه با عدالت واقعی دارد. پس اولین نکته در بیان تعریف مجازات، رعایت عدالت است.

ثانیاً: اگر برای شناخت حقیقت مجازات به تاریخ مراجعه کنیم، ملاحظه می‌شود که مجازات در ابتدای امر عبارت از عکس‌العمل جامعه در مقابل عمل مجرمانه بوده، ولی بعدها که جامعه تشکیلات و انتظامی یافت و دولت به وجود آمد، این عکس‌العمل اجتماعی هم شکل حقوقی به خود گرفت. بنابراین مجازات باید هدفی را تعقیب و این هدف می‌بایست در تعریف کاملاً مشخص گردد.

ثالثاً: واضع و اجرا کننده مجازات باید در تعریف ذکر شود.

رابعاً: محدوده مجازات باید مشخص شود.

با توجه به این نکات می‌توان مجازات را اینگونه تعریف کرد: «مجازات مجموعه قواعد مورد تأیید جامعه است که ضامن اجرای عدالت واقعی است و سعی در هدایت مجرم اصلی و یا احتمالی، بازدارندگی دیگران از ارتکاب جرم، ارضاء فطرت عدالت‌خواهی مجنی علیه و حمایت از جامعه را دارد که توسط قوه مقننه وضع و به وسیله قوه قضاییه به مورد اجرا گذارده می‌شود» و به عبارت دیگر «مجازات آزاری است که قاضی به علت ارتکاب جرم، به نشانه نفرت جامعه از عمل مجرمانه و مرتکب آن برای شخصی که مقصر است برطبق قانون تعیین می‌کند. آزار را که صدمه‌ای به حقی از حقوق مجرم وارد می‌آورد نباید هدف مجازات تلقی کرد. هدف مجازات اصلاح مجرم، دفاع اجتماعی و اجرای عدالت است. آزار، وسیله نیل به این هدف عالی است. مجازات را قاضی در حدودی که قانون معلوم نموده است، تعیین می‌کند. مجازات ضامن اجراء قواعد مربوط به نظم عمومی است و از سایر وسائل تضمینیه ممتاز و مشخص است. مجازات شخصی است و برای همه یکسان است». (مرادی رضانی، ۱۳۹۰)

موادمخدر: منظور از مواد مخدر در این پژوهش، کلیه موادی است که در تصویب‌نامه راجع به فهرست موادمخدر مصوب ۱۳۳۸ و اصلاحات بعدی آن احصا یا توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان مخدر شناخته و اعلام می‌گردد. (میرزایی، ۱۳۹۲: ۲۷)

مواد روانگردان: مواد روانگردان به موادی گفته می‌شود که در فهرست‌های چهارگانه ضمیمه قانون مربوط به مواد روانگردان (پسیکوتروپ)، مصوب هشتم ادیبهشت ماه ۱۳۵۴، مندرج است. (میرزایی، ۱۳۹۲: ۱۳۱)

امنیت اجتماعی: حالت فراغت همگانی از تهدیدی است که کردار غیرقانونی دولت یا دستگاه یا فردی یا گروهی در تمامی یا بخشی از جامعه پدید آورد. در نظام حقوقی جدید، فرض بر این است که قانون، با تعریف و حدگذاری آزادی‌ها و حقوق فرد و کیفر دادن کسانی که از آن حدود پافراتر گذشته‌اند و امنیت فردی و اجتماعی را پاسبانی می‌کند. (آشوری، ۱۳۸۷: ۳۸)

امنیت اجتماعی که در ذیل موضوع امنیت ملی قرار دارد و یکی از مولفه‌های اصلی آن را تشکیل می‌دهد و بیانگر پیوند و ارتباط نزدیک و تنگاتنگ میان امنیت دولت و جامعه است. در تحلیل بعد اجتماعی امنیت ملی هدف، حفظ ارزش‌های دیرپای اجتماعی است که گروه‌های مختلف در جامعه متولی آن هستند. در واقع سطح دیگری از منافع عمومی بین فرد و دولت وارد صحنه می‌شود که قائم به گروه‌ها و دسته‌های اجتماعی است که هر یک کلیت منحصر به فردی را تشکیل می‌دهند. (نویدنیا، ۱۳۸۲)

افساد فی الارض: با عنایت به بررسی مباحث فقهی، «افساد فی الارض» عبارت است از: الف) هر عملی که آثار تخریبی گسترده‌ای را به وجود آورد و یا به بیان دیگر هر عملی که موجب بروز فساد گسترده‌ای گردد، مانند توزیع گسترده مواد مخدر یا دایر کردن اماکن و شبکه‌های فساد و فحشا در سطح وسیع در چنین مواردی نفس عمل باید حاکی از قصد و سعی مرتکب در به فساد کشاندن جامعه تلقی گردد و عنصر معنوی در آن مفروض گرفته شود. از این‌رو ایجاد شبکه‌های گسترده فحشا و قاچاق موادمخدر به هر انگیزه‌ای مصداق «افساد فی الارض» خواهد بود.

ب) تکرار محرمات و اصرار بر ارتکاب معاصی و جرائم، علی‌رغم حداقل اجرای سه مرحله تعزیر یا حد برای همان جرم. در این مورد نیز تکرار عمل و اصرار بر آن، کامل‌کننده عنصر معنوی بوده و حکایت از سعی مرتکب در «بر پا کردن فساد در روی زمین» تلقی می‌گردد، مانند تکرار قتل اهل ذمه و بردگان، تکرار عمل نبش قبر و....

ج) اقدام به هر عملی، با قصد به فساد کشاندن گسترده جامعه اسلامی، هر چند در عمل

چنین نتیجه‌ای محقق نگردد. هر چند چنین موردی مطابق برخی فتاوا و از جمله فتوای حضرت امام (ع)، از مصادیق «افساد فی الارض» است، لکن پذیرش این مورد به عنوان افساد، مشکل بوده و جای تردید فراوان دارد، زیرا در تحقق عرفی عنوان «افساد فی الارض»، تحقق خارجی فعل ضرورت دارد.

اما با توجه به اینکه در بسیاری از قوانین کیفری ایران، مانند قانون مبارزه با مواد مخدر، قانون تشدید مجازات مرتکبان ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری، قانون اخلاکگران اقتصادی و... مقنن به صورت آشکاری به جرم افساد فی الارض اشاره کرده است، لذا در این پژوهش منظور از افساد فی الارض تعاریف، شرایط و مصادیق مندرج در قانون مبارزه با مواد مخدر مدنظر می- باشد که در مواد ۶ و ۹ این قانون به قرار زیر تشریح شده‌اند.

در ماده ۶ قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷/۸/۳ آمده است: «مجازات مرتکب به جرائم مذکور در بندهای ۱ و ۲ و ۳ مواد ۴ و ۵ برای بار دوم یک برابر و نیم مجازات مذکور در هر بند و برای بار سوم دو برابر میزان مقرر در هر بند و در مرتبه‌های بعد به ترتیب دو و نیم، سه و سه و نیم و... برابر مجازات مذکور در هر بند خواهد بود. مجازات شلاق برای بار دوم به بعد، حداکثر هفتاد و چهار ضربه است. در موارد مذکور در فوق چنانچه در نتیجه تکرار جرم مجموع مواد مخدر به بیش از ۵ کیلوگرم برسد مرتکب در حکم مفسد فی الارض است و به مجازات اعدام محکوم می‌شود...»

ماده ۹ قانون مزبور نیز مقرر می‌دارد: «مجازات مرتکب به جرائم مذکور در بندهای ۱ تا ۵ ماده ۸ برای بار دوم یک برابر و نیم مجازات مذکور در هر بند و برای بار سوم دو برابر میزان مقرر در هر بند خواهد بود. مجازات شلاق برای بار دوم به بعد حداکثر ۷۴ ضربه است. در مرتبه چهارم چنانچه مجموع مواد مخدر در اثر تکرار به سی گرم برسد مرتکب در حکم مفسد فی الارض است و به مجازات اعدام محکوم می‌شود.»

با عنایت به دو ماده فوق روشن می‌شود که جرم افساد فی الارض جرم مستقلی در نظر قانونگذار بوده است. در اصلاحیه سال ۱۳۷۶ قانون مبارزه با مواد مخدر در ماده ۹ تغییر اساسی ایجاد نشد، اما عنوان «مفسد فی الارض» از ماده ۶ حذف شد؛ هر چند مجازات اعدام برای قاچاقچیان مواد مخدر کماکان باقی ماند. بدیهی است که با توجه به ماده ۹ اصلاحی، مجازات مرتکب قاچاق، تنها از جهت جرم افساد قابل توجیه و تفسیر است نه جرم دیگری.

یادآوری این نکته لازم است که پیش از تصویب قوانین مزبور نیز دادگاه‌ها قاچاقچیان مواد مخدر را به عنوان مفسد فی الارض به مجازات مرگ محکوم می‌کردند. در همین زمینه شورای

یادآوری این نکته لازم است که پیش از تصویب قوانین مزبور نیز دادگاه‌ها قاچاقچیان موادمخدر را به عنوان مفسد فی‌الارض به مجازات مرگ محکوم می‌کردند. در همین زمینه شورای عالی قضایی در بخشنامه شماره ۱۳۶۱/۹/۱۶-۱/۴۳۳۸۳ مقرر داشت:

محکومیت به مجازات اعدام در رابطه با موادمخدر در صورتی صحیح و منطبق با موازین اسلامی است که فعالیت مجرم در حدی باشد که موجب انطباق عنوان مفسد فی‌الارض بر او گردد یعنی فعالیت او در امر توزیع و حمل و مانند آنها سبب فساد در ناحیه یا منطقه‌ای از زمین شود. (مجموعه بخشنامه‌ها، ۱۳۸۲: ۱۷۴)؛ (بای، حسینعلی، ۱۳۸۵)

میزان آسیب‌های اجتماعی: منظور معضلاتی هستند که ریشه در کژ کارکردی نهادهای مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نظام اجتماعی دارند و از سوی دیگر در قانون برای آنها مجازات تعیین نشده است.

میزان و نوع جرائم و بزه‌کاری: میزان کمی جرائم و بزه‌کاری در یک جامعه، نشان دهنده میزان امنیت عینی در آن جامعه است.

میزان آشفتگی‌های اجتماعی: آشفتگی اجتماعی یا آنومی اجتماعی به مرحله بحرانی آسیب‌ها و جرائم اطلاق می‌شود که در این شرایط، میزان و نرخ آسیب‌ها و جرائم از یک حد طبیعی فراتر رفته و به مرحله بحرانی رسیده است.

توان و مهارت و قدرت عمل پلیس در مقابله با جرائم و ناامنی: به هر اندازه که نیروهای پلیس در سطح جامعه با تکیه بر سه اصل سرعت، دقت و صحت بتوانند قدرت عمل خود را در مقابله با جرائم و ناهنجاری‌ها نشان دهند، زمینه برای گسترش ناامنی کاسته شده و فرآیند جرم در حیطه کنترلی پلیس قرار می‌گیرد و در این شرایط فضای توسعه امنیت اجتماعی فراهم می‌گردد.

هماهنگی نهادها و سازمان‌های ذیربط در حوزه کنترل آسیب‌ها و جرائم: از آنجایی که آسیب‌ها و به تبع آن جرائم، در واقع در بستر کژکاری‌های سازمان‌های مختلف یک نظام اجتماعی اعم از اقتصادی، فرهنگی، قضایی، انتظامی و امنیتی به وجود آمده و گسترش پیدا می‌کند، ضرورت این هماهنگی بیش از پیش نمایان می‌شود.

امید به آینده: امیدواری به آینده، خود محصول احساس امنیت از شرایط جامعه و احساس امنیت از شرایط خانوادگی است. این شاخص در بررسی ارتباط امنیت و بزه‌کاری بسیار قابل اعتناست.

موادمخدر: در قانون تعریفی از موادمخدر نشده است. اما سازمان بهداشت جهانی (WHO)^۱

^۱ - Word Health Organization

در سال ۱۹۸۲ است که: «دارو یا ماده مخدر در مفهوم کلی آن هر ماده یا ترکیبی از چند ماده شیمیائی است که از جمله مواد مورد نیاز بدن برای بقاء سالم آن به شمار نرفته و مصرف آنها احتمال تغییری در کارکرد بیولوژیکی و ساخت بیولوژیکی بدن را مطرح می‌سازد» (ساک، ۱۳۸۰: ۲۸۳) و یا در تعریف مواد مخدر گفته شده «مواد مخدر به آن دسته از موادی گفته می‌شود که از طریق کشیدن، تنفس، بلعیدن، تزریق، بالاکشیدن از راه بینی و جذب کردن وارد بدن می‌شود، با سرعت‌های گوناگونی وارد گردش خون او شده و در نهایت با ورود به مغز مصرف کننده نحوه احساس، تفکر، دریافت و یا رفتار وی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. (اسعدی، ۱۳۸۸: ۲۲)

مواد روانگردان: قانون از مواد روانگردان تعریفی ارائه نکرده است اما ماده روانگردان ماده‌ای است که دستگاه عصبی مرکزی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (اسعدی، ۱۳۸۸، ۲۲) و در بند ط قانون الحاق به کنوانسیون ۱۹۸۸ سازمان ملل متحد برای مقابله با قاچاق مواد مخدر و روانگردان که کشور ما هم به این کنوانسیون ملحق گردید به شرح ذیل تعریف گردیده است:

«داروهای روانگردان به معنای هرگونه ماده طبیعی و یا ترکیبی مندرج درجه اول ۱، ۲، ۳ و ۴ کنوانسیون داروهای روانگردان مصوب ۱۹۷۱ می‌باشد».

پیشینه و سوابق پژوهش

پوربافرانی و همکاران (۱۳۹۵)، ضمن بررسی مجازات اعدام در جرائم موادمخدر در سالهای متمادی در نظام حقوقی ایران با توجه به اعدام تعداد قابل توجهی از مجرمین موادمخدر و همچنین میزان وقوع جرائم موادمخدر در طول سالهای اجرای قوانین مزبور این سوال را مطرح نموده‌اند که آیا کیفر اعدام توانسته است اهداف مجازات‌ها به ویژه هدف بازدارندگی عام را محقق کند؟ ایشان در پژوهش با عنوان «تحلیل کیفر شناختی مجازات اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر» عنوان نموده‌اند که: آنچه که از ملاحظه واقعیات جامعه و آمارهای رسمی ارائه شده بر می‌آید این است که موقعیت کیفر اعدام در قانون مبارزه با مواد مخدر در تامین اهداف مجازات‌ها با تردید جدی مواجه است.

علیزاده قلیلو و قهرمانی افشار (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «بررسی جرایم سازمان یافته با تأکید بر قاچاق مواد مخدر و راهکارهای پیشگیرانه آن» ضمن بررسی دقیق قاچاق موادمخدر و جرایم سازمان یافته از منظر بین‌المللی و نیز معرفی نهادها، سازمان‌ها و کنوانسیون‌های جهانی درگیر در این امور، راهکارهای پیشگیری از این جرایم را مورد بررسی قرار داده‌اند.

ایشان بر این عقیده هستند که شناخت و تحلیل جرایم سازمان یافته و تدوین راهبردهای مناسب برای مقابله با آنها جز در سایه پژوهش‌های علمی میسر نیست و در این زمینه در کشور ایران نیز که با جنبه‌هایی از جرایم سازمان یافته به ویژه قاچاق موادمخدر دست به گریبان است و بهای بسیار زیادی را هم برای آن پرداخته و می‌پردازد، انجام اینگونه تحقیقات امری بسیار حیاتی است.

ایشان پاسخ به جرایم سازمان یافته از جمله قاچاق مواد مخدر را به ویژه با توجه به جنبه فراملی آن، امری بسیار دشوار می‌دانند زیرا معتقدند که امروزه تقریباً در همه کشورهای جهان در برابر این چالش بزرگ قرار گرفته‌اند.

شبکه اجرایی در سطح بین‌المللی دارای خلاءهای اساسی است، بنابراین یک سیاست کارآمد باید مبتنی بر ایجاد هماهنگی در سطح بین‌المللی در قانونگذاری و اجرای قوانین جهت مبارزه با این جرایم مورد توجه قرار گیرد.

بجارنسون (۲۰۰۹) در تحقیقی بر روی نوجوانان، مقیاس آنومی را که در دو بخش بیرونی بودن و فشار طراحی شده بود بکار گرفت. در این تحقیق روابط این متغیر با پیامدهای مختلف روانی و اجتماعی بررسی شد. داده‌ها از پیمایش روی مدارس اروپا در مورد مصرف الکل و مواد مخدر در ۱۸ کشور اروپایی در سال ۲۰۰۳ بدست آمدند. جامعه‌ی نمونه این تحقیق، نوجوانان ۱۵-۱۶ ساله مدارس اروپایی بودند. نتایج نشان داد که آنومی با افسردگی، عزت نفس، سوء مصرف مواد مخدر، اقدامات مربوط به خودکشی و فرار از مدرسه رابطه دارد. همچنین مشخص شد که میزان آنومی در کشورهای اروپای شرقی بالاتر بود و همبستگی منفی و قوی با تولید ناخالص داخلی آنها داشت. همچنین آنومی با سطوح بالاتر GDP افسردگی، عزت نفس پایین‌تر و سوء مصرف مواد مخدر همبستگی نشان می‌داد.

جامعه آماری

جامعه آماری مورد نظر در این تحقیق شامل ۵۵ تن از قضات دادگستری کل استان تهران می‌باشد که از تاریخ ابلاغ آخرین اصلاحیه بر قانون مبارزه با قاچاق موادمخدر و روانگردان در سمت‌های قضایی این حوزه به فعالیت اشتغال داشته‌اند. برای هرچه بیشتر دقت در این پژوهش، برای تمام اعضاء جامعه آماری پرسشنامه ارسال شده لذا از تعیین جامعه نمونه آماری صرف‌نظر شده است.

در این پژوهش برای دستیابی به نتایج کاملاً دقیق، از تمام قضات مرتبط با جرم قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان در دادگستری کل استان تهران تحقیق به عمل آمده است.

در این پژوهش روایی پرسشنامه محقق ساخته فوق از نظر ظاهری و محتوایی مورد تأیید بیش از ۴۰۰ تن از افرادی که متمحص در امر قضاوت و دادرسی پرونده‌های قضایی در مورد جرائم مرتبط با قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان هستند اعم از قضات، مدیران دفاتر قضایی و دادسراها و نیز وکلای عضو کانون وکلای دادگستری مرکز قرار گرفته و با مشورت ایشان تدوین شده است.

همچنین، روایی پرسشنامه مزبور از نظر سازه‌ای نیز از طریق شاخص KMO و نیز آزمون بارتلست مورد بررسی قرار گرفته است.

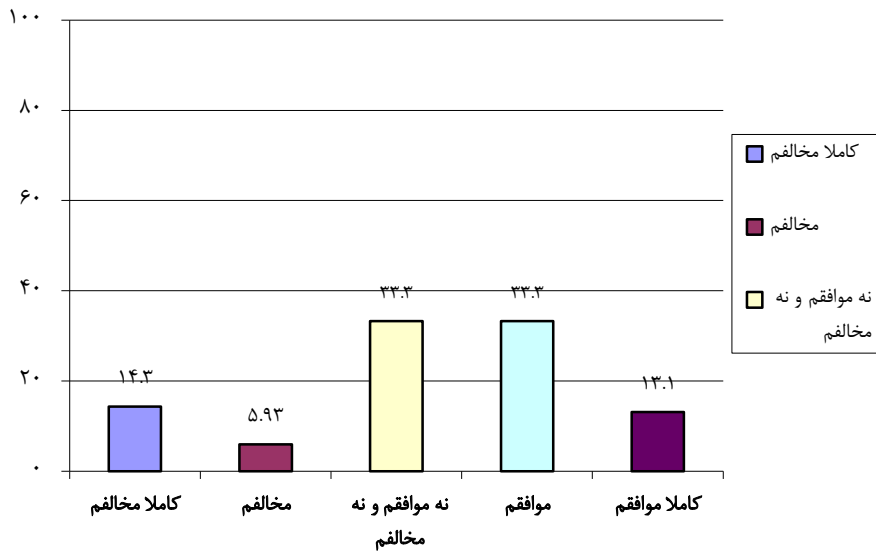
آزمون	
877۰۱	آماره کایزر- مایر- اولکین جهت بررسی دقت نمونه گیری
14/6954	خی دو
406	درجه آزادی
00.1	سطح اطمینان

در این پژوهش کلیه مراحل تجزیه و تحلیل داده‌ها توسط نرم افزار SPSS انجام شده و جهت تحلیل اطلاعات حاصله از روش‌های آماری زیر استفاده شده است. در این پژوهش از روش T تست تک نمونه‌ای برای سنجش فرضیه‌های تحقیق استفاده می‌شود.

جدول توزیع فراوانی و درصد عامل هماهنگی نهادها

میانگین	کاملاً موافقم		موافقم		نه موافقم و نه مخالفم		مخالفم		کاملاً مخالفم		
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳.۵۷	۱۶.۱	۹	۴۱.۱	۲۳	۳۰.۴	۱۷	۸.۹	۵	۳.۶	۲	سوال ۱۷
۳.۶۴	۱۶.۱	۹	۴۸.۲	۲۷	۲۳.۲	۱۳	۸.۹	۵	۳.۶	۲	سوال ۱۸
۲.۸۹	۷.۱	۴	۱۰.۷	۶	۴۶.۴	۲۶		۰	۳۵.۷	۲۰	سوال ۲۱
۳.۳۶	۱۳.۱		۳۳.۳		۳۳.۳		۵.۹۳		۱۴.۳		میانگین

نتایج نشان می‌دهد مطابق نظرات افراد نمونه آماری درخصوص عامل هماهنگی نهادها، ۱۴.۳ درصد کاملاً مخالف، ۵.۹۳ درصد مخالف، ۳۳.۳ درصد نه مخالف و نه موافق، ۳۳.۳ درصد موافق و ۱۳.۱ درصد کاملاً موافق را انتخاب نموده‌اند.

نمودار شماره میانگین درصد عامل هماهنگی نهادها

سوال پژوهش - آیا از نظر قضات، مجازات قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان با مولفه

هماهنگی نهادهای ذیربط در امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری دارد؟

جدول آزمون t تک متغیری مولفه هماهنگی نهاد های ذیربط در امنیت اجتماعی

Test Value = 3				تفاوت میانگین ها
t	درجه آزادی	سطح اطمینان	سطح	
3.939	55	1.00	3.6905	هماهنگی نهادها

برمبنای نظرات افراد نمونه آماری، میانگین به دست آمده (۳.۳۶) نشان می‌دهد که در

سطح ۰/۰۵ از میانگین فرضی نمرات (۳) بیشتر است.

$$H_0: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

ملاحظه جدول فوق نشان می‌دهد که میانگین جامعه 3.939 واحد t از میانگین جامعه

فرضی فاصله دارد. با درجات آزادی ۵۵ و با سطح اطمینان ۰/۰۱، t جدول مساوی ۲.۶۶ است.

فقط ۱ درصد احتمال دارد که اختلاف بین میانگین جامعه و جامعه ناشی از شانس باشد.

بنابراین چون t محاسبه شده (3.939) بزرگتر از t جدول (۲.۶۶) است. به عبارتی یعنی هماهنگی

نهادها از نظر قضات مناسب بوده است.

تحلیل نتیجه فرضیه

همانگونه که بیان گردید آسیب‌ها و به تبع آن جرایم در بستر کژکاری‌های سازمان‌های مختلف یک نظام اجتماعی اعم از اقتصادی، فرهنگی، قضایی، انتظامی و امنیتی به وجود آمده و گسترش پیدا می‌کند لذا هماهنگی نهادها و سازمان‌های ذیربط در حوزه کنترل آسیب‌ها و جرایم امری ضروری است. در این پژوهش قضات دادگستری استان تهران معتقدند بین اعمال مجازات قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان و هماهنگی نهادها و سازمان‌های ذیربط در حوزه کنترل آسیب‌ها و جرایم رابطه مثبتی وجود دارد نظر به اینکه مجازات‌های مربوطه از جمله مجازات‌های خشن تلقی می‌گردد لذا به نظر می‌رسد با عنایت به عدم تمایل دستگاه‌ها به پذیرش مسولیت خطاهای احتمالی طبیعی است که با هماهنگی بیشتر از آثار و تبعات خطاهای امر خطیر اعمال این مجازات‌ها برکنار باشند در این خصوص می‌توان به هماهنگی دادستان‌های انقلاب با ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری و شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر و پلیس مبارزه با مواد مخدر اشاره کرد.

در عین حال با توجه به نتایج تحلیل، کثیری از قضات مخاطب پژوهش وجود این رابطه را برای نیل به این نتیجه کافی نمی‌دانند.

نتیجه گیری

با توجه به نظریه قضات دادگستری استان تهران به عنوان مخاطبین پژوهش که مخالفت زیادی نسبت به مجازات اعدام و رابطه آن با امنیت اجتماعی داشته است شایسته است مراکز قانونگذاری نسبت به اصلاح مجازات اعدام در حوزه قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان اقدام نمایند خصوصاً مخالفت عمده قضات دیوان عالی کشور با احکام اعدام در مواد مخدر و روانگردان و نقض آرای محاکم انقلاب که خود نشانگر تناقض سیاست جنایی با سیاست جنایی تقنینی است. از آنجا که بحث این پژوهش نسبت به مجازات جرم قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان است قانونگذار در قانون مبارزه با مواد مخدر، اصول و معیارهای جرم‌انگاری خصوصاً در بحث قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان را رعایت ننموده نه تنها هیچ تعریفی از مواد مخدر و روانگردان و قاچاق و سلاح ارائه نداده است و گستره و دامنه آن را معین نکرده بلکه فقط به ذکر مصادیق قاچاق مسلحانه بسنده نموده و در حالی مجازات این جرم را اعدام تعیین نموده است که خطرناک‌ترین مجازات می‌باشد. توجه به این نکته ضروری است که صرف به همراه داشتن اسلحه به قصد مقابله با ماموران نیز مشمول جرم قاچاق مسلحانه مواد مخدر و روانگردان می‌باشد و نظر به اینکه حسب قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح

و مهمات غیرمجاز که قانون مبارزه با مواد مخدر معیار تشخیص سلاح را به این قانون ارجاع داده است انواع سلاح‌های گرم و سرد و جنگی و شکاری اعم از گلوله‌زنی و غیرگلوله‌زنی و حتی مهمات مربوط به آن را شامل می‌گردد لذا مشاهده می‌شود که با توجه به جرم‌انگاری صورت گرفته در مبحث قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان در خصوص به همراه داشتن اسلحه به قصد مقابله با مأمورین و توسعه مصادیق اسلحه نه با اصل ضرورت در جرم‌انگاری سخت‌دیده و با توجه به مجازات اعدام اصل تناسب جرم و مجازات نیز رعایت نشده است لذا بهتر است مراکز قانون-گذاری با توجه به مجازات جرم قاچاق مسلحانه موادمخدر و روانگردان و با لحاظ اصل ضرورت در جرم‌انگاری و تناسب جرم و مجازات حدود و ثغور و دایره شمول جرم را کاهش دهند.

نمونه پرسشنامه

ردیف	سوالات
۱	تا چه حد با آسیب‌های اجتماعی آشنایی دارید؟
۲	تا چه حد آسیب‌های اجتماعی را ناشی از کژکارکردی نهادهای اقتصادی، فرهنگی و قضایی می‌دانید؟
۳	آیا معتقدید که تنوع آسیب‌های اجتماعی و میزان آن در جامعه رو به تزاید است؟
۴	آیا معتقدید که میزان، تنوع جرائم و بزه‌کاریها بر اثر اجرای قوانین رو به کاهش است؟
۵	تا چه حد افزایش میزان جرائم و بزه‌کاریها را با کاهش امنیت اجتماعی مرتبط می‌دانید؟
۶	به نظر شما میزان و تنوع آسیب‌های اجتماعی تا چه حدی به مرزهای بحران نزدیک شده است؟
۷	با توجه به تنوع جرائم و بزه‌کاریها سازمان پلیس و ضابطان قضایی را در کنترل جرائم با مهارت و قدرت عمل می‌دانید؟
۸	با توجه به تنوع جرائم و بزه‌کاریها رویه‌های قضایی را برای مقابله آنها روزآمد و با قدرت عمل کافی برآورد می‌کنید؟
۹	تعامل دستگاه قضایی و ضابطان قضایی را با نهادهای سازمانهای بین‌المللی تا چه حد ضروری می‌دانید؟
۱۰	تعامل دستگاه قضایی و ضابطان قضایی را با نهادهای سازمانهای بین‌المللی تا چه حد ممکن میدانید؟
۱۱	پیوستن ایران به سازمان‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی مقابله با جرائم، بزه‌کاری‌ها و... را تا چه حد ضروری می‌دانید؟
۱۲	بابت امنیت خود و خانواده در مناطقی که نرخ جرائم و بزه‌کاری بالایی دارند؛ به‌عملکرد نهادهای ذیربط اطمینان دارید؟
۱۳	تا چه حد علاقه مند به سرمایه‌گذاری در مناطق که نرخ جرائم بزه‌کاری و آسیبهای اجتماعی بالایی دارند هستید؟
۱۴	سازمان پلیس و ضابطان قضایی در کنترل جرائم و بزه‌کاریها، توانمند و با مهارت و قدرت عمل می‌دانید؟
۱۵	با توجه به تنوع جرائم و بزه‌کاریها رویه‌های قضایی را برای مقابله آنها روزآمد و با قدرت عمل کافی برآورد می‌کنید؟
۱۶	تا چه حدی اصلاح قوانین مقررات و رویه‌های قضایی را در کنترل جرائم و بزه‌کاریها موثر می‌دانید؟
۱۷	تا چه حدی نقش سازمان‌های غیردولتی را در کاهش آسیب‌های اجتماعی موثر می‌دانید؟
۱۸	نقش نهادهای عمومی و شهروندی را تا چه میزان در کنترل آسیب‌های اجتماعی موثر می‌دانید؟
۱۹	عملکرد نهادهای عمومی شهری و دستگاه قضایی و ضابطان را تا چه حد هماهنگ با هم می‌دانید؟
۲۰	تا چه حد روند اجرای اصلاحات را در جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی مثبت قلمداد می‌کنید؟
۲۱	موقعیت شغلی شما تا چه حد بر احساس امنیت خانواده شما موثر است؟
۲۲	تامین امنیت و حفاظت از خود، همسر و فرزندان را تا چه حد ضروری می‌دانید؟
۲۳	وضعیت عمومی اقتصادی سیاسی کشور را در میزان جرائم بزه‌کاریها و آسیبهای اجتماعی تا چه حد موثر می‌دانید؟
۲۴	وضعیت فرهنگی و محتوای رسانه‌ها را تا چه حد در میزان آسیب‌های اجتماعی جرائم و بزه‌کاریها موثر می‌دانید؟

منابع فارسی

کتاب

- رحمدل، منصور (۱۳۹۵)، حقوق کیفری موادمخدر، چاپ چهارم، تابستان، تهران، انتشارات دادگستر
- میرزایی، علیرضا (۱۳۹۲)، مشی قوانین و مقررات مبارزه با موادمخدر و روانگردان، چاپ سوم، تهران، انتشارات بهنامی
- محمدبیگی خورتابی، علیرضا (۱۳۹۲)، دادستان و امنیت اجتماعی، تهران، انتشارات میزان

مقاله

- سعید عزیزاده قلیلو و نیوشا قهرمانی افشار (۱۳۹۴)، بررسی جرایم سازمان یافته با تاکید بر قاچاق موادمخدر و راهکارهای پیشگیرانه آن، فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، دوره ۳، شماره ۷، پاییز

سایت

- مرادی رضانی، کاظم (سوم خرداد ۱۳۹۰)، قابل دریافت در:
<http://kazemlaw.blogfa.com/post/3>

پایان نامه

- حسن پوربافرانی و همکاران (۱۳۹۵)، تحلیل کیفرشناختی مجازات اعدام در قانون مبارزه با موادمخدر، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق، گرایش جزا و جرم شناسی، دانشگاه اصفهان
- محمد آشوری و علی آزمایش (۱۳۷۴)، قاچاق بین المللی مواد مخدر، به عنوان بخشی از جرایم سازمان یافته فراملی و اشکال نوین بزهکاری، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم جزایی و جرم شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران